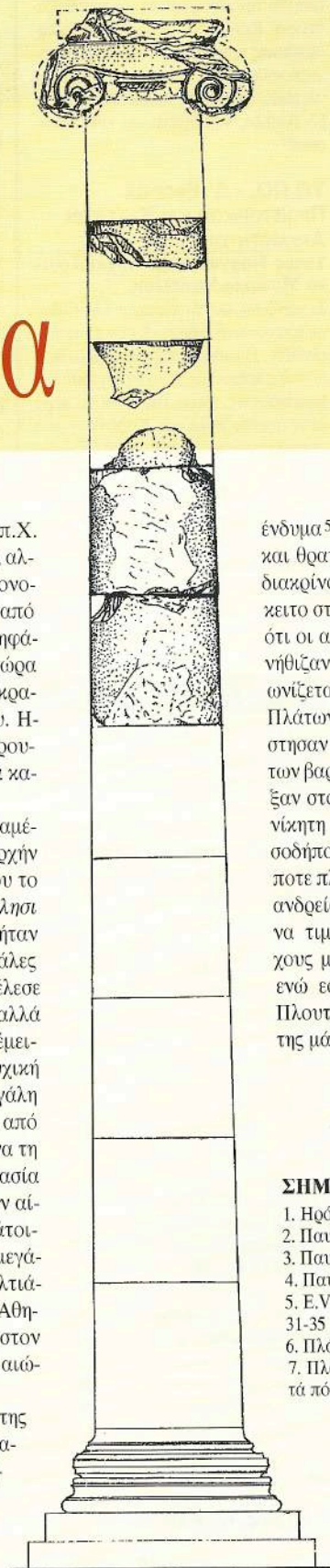

Το τρόπαιο της μάχης του Μαραθώνα

Η νίκη των Αθηναίων φαλαγγιτών στον Μαραθώνα το 490 π.Χ. υπήρξε ένα γεγονός με τεράστια σημασία, κυρίως πολιτική, αλλά και στρατιωτική. Η Περσική Αυτοκρατορία ήταν μια μονοκρατορία, εκτεινόμενη από την Ινδία μέχρι το Αιγαίο και από τον Εύξεινο Πόντο μέχρι την Αίγυπτο. Στην περιφέρεια αυτού του αδηφάγου κράτους βρισκόταν η ηπειρωτική Ελλάδα, που μπορεί να μη ήταν χώρα σημαντική σε έκταση, είχε όμως πολύ μεγάλη σημασία, δεδομένου ότι κρατούσε στα χέρια της ένα υπολογίσιμο κομμάτι του διεθνούς εμπορίου. Ήταν πράγματι πρόκληση, για μια αυτοκρατορία όπως η περσική, η παρουσία μιας ελεύθερης Ελλάδας, σε συσχετισμό μάλιστα με την πρόσφατα καταπνιγείσα επανάσταση των Ιώνων.

Η μάχη στον Μαραθώνα, χωρίς να αποτελεί μια αποφασιστική αναμέτρηση, είχε σημαντικές επιπτώσεις στη συνέχεια των εξελίξεων. Καταρχήν κατέρριψε τον μύθο που επικρατούσε για το αήτητο των Περσών, που το όνομά τους μόνο προκαλούσε φόβο στους Έλληνες («τέως δέ τοίσι Έλλησι και τό οὐνομα τῶν Μήδων φόβος ἀκούσαι»¹), ενώ το ηθικό όφελος ήταν ανυπολόγιστο. Οι Μαραθονομάχοι είχαν θέσει τα θεμέλια για τις μεγάλες μάχες στη Σαλαμίνα, τις Θερμοπύλες και τις Πλαταιές. Η μάχη αποτέλεσε έναν παιανίζοντα θρίαμβο της οπλιτικής φάλαγγας και ένα ορόσημο, αλλά και δοκιμασία μαζί, της νεαρής αθηναϊκής δημοκρατίας. Οι Αθηναίοι έμειναν για πάντα υπερήφανοι, ενώ σε δύσκολες ώρες άντλησαν μεγάλη ψυχική δύναμη και αυτοπεποίθηση «κοιτάζοντας» πίσω, νοσταλγικά, στη Μεγάλη Μάχη και στους ηρωικούς προγόνους τους, οι οποίοι – σχεδόν μόνοι από τους Έλληνες – λύγισαν εκείνο το πρωινό στην πεδιάδα του Μαραθώνα τη ρώμη της κραταιάς Περσικής Αυτοκρατορίας. Σύμφωνα με μια δοξασία που διασώζει ο Πανυσανίας, «εδώ κάθε νύχτα μπορεί κανείς να έχει την αίσθηση ενός χρομετισμού αλόγων και μάχης ανδρών»². Μάλιστα οι κάτοικοι του Μαραθώνα λάτρευαν αυτούς που έπεσαν ηρωικά στη μάχη. Ο μεγάλος ευπατριδής στρατηγός και «πρώτος ευεργέτης της Ελλάδος»³ Μιλτιάδης, η ηρωική μορφή του πολέμαρχου Καλλίμαχου και οι φαλαγγίτες Αθηναίοι οπλίτες μαζί με τους αλληλέγγυους Πλαταιείς, είχαν ορθώσει στον Μαραθώνα με τα κορμιά τους το πρώτο μεγάλο, δοξασμένο ανά τους αιώνες, μνημείο ανδρείας και αυταπάρνησης του Ελληνισμού.

Αμέσως μετά τη σύγκρουση οι νικητές Αθηναίοι έστησαν στο πεδίο της μάχης τρόπαιο αποτελούμενο από τα όπλα και τα λάφυρα που απέσπασαν από τους ηττημένους Πέρσες. Περίπου τριάντα χρόνια μετά, οι Αθηναίοι ίδρυσαν στον χώρο της μάχης «ένα τρόπαιο από λευκό μάρμαρο»⁴, ένα αράβδωτο ιωνικό κίονα ύψους 10 μέτρων περίπου και πάνω σε αυτόν πιθανώς στεκόταν άγαλμα Νίκης με κυματιστό

ένδυμα⁵. Σώζονται τμήματα από τον κίονα και θραύσματα από ένα γλυπτό, στα οποία διακρίνονται πτυχώσεις ενδύματος. Επρόκειτο στην ουσία για «ανάθημα», δεδομένου ότι οι αρχαίοι Έλληνες παλαιότερα δεν συνήθιζαν να ιδρύουν τρόπαια για να μη διαιωνίζεται η έχθρα. Σύμφωνα μάλιστα με τον Πλάτωνα⁶, οι Μαραθονομάχοι «πρώτοι έστησαν τρόπαια για τις νίκες τους εναντίον των βαρβάρων και πρώτοι έδειξαν και δίδαξαν στους άλλους Έλληνες ότι δεν είναι ανίκητη η δύναμη των Περσών, αλλά ότι οσοδήποτε πλήθος ανθρώπων και οσοδήποτε πλούτος υπόκειται στους κανόνες της ανδρείας». Οι Αθηναίοι δεν έπαψαν ποτέ να τιμούν τους ηρωικούς Μαραθονομάχους με εκδηλώσεις στον τόπο της μάχης, ενώ εόρταζαν μέχρι και τις ημέρες του Πλούταρχου⁷ (50-120 μ.Χ.) την επέτειο της μάχης.

Δημήτριος Ν. Γαρουφαλής
Αρχαιολόγος – Δ/ντής Σύνταξης

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Ηρόδοτος, VI, κεφ. 112.
2. Πανυσανίας, Αττικά, 32, 4/ μτφ. Παπαχατζή.
3. Πανυσανίας, Αρχαδικά, 52, 1.
4. Πανυσανίας, Αττικά, 32, 5 & σημ. 5.
5. E. Vanderpool, Hesperia 35, 1966, 93-106, πίν. 31-35 & Hesperia 36, 1967, 108-110, πίν. 31.
6. Πλάτων, Μενέξενος, 240d.
7. Πλούταρχος, Ηθικά: Πότερον Αθηναίοι κατά πόλεμον ή κατά σοφίαν ενδοξότεροι, 349 E.

**Αναπαράσταση του τροπαίου της
μάχης στον Μαραθώνα (σχ. Ι.
Γιαρμενίτη).**